

ถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอกุเวียง ปี พ.ศ.๒๕๖๘

นายอดุลย์รัตน์ นามบุตร
ประธาน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้ำเงิน
หมู่ ๙ ตำบลหนองกุงเงิน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น
โทร ๐๘๐๔๑๐๒๑๑๓

ถอดบทเรียนเครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี ๒๕๖๘

๑. ประวัติความเป็นมา

๑.๑ เกษตรกรต้นแบบ

ประวัติส่วนตัวและครอบครัว ชื่อ นายอดุลย์รัตน์ นามบุตร ชื่อเล่น เล็ก ปัจจุบันอายุ ๕๖ ปี เกิดวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๐๙ บ้านเลขที่ ๑๒๒ หมู่ที่ ๙ ตำบลหนองกงเขิน อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เบอร์ติดต่อ ๐๘๐-๔๑๐๒๑๑๓ จบการศึกษาชั้นปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ สถานภาพทางครอบครัว ได้ สมรสกับ นางสาววนิชชา พันนูลี มีบุตรร่วมกัน ๒ คน

มีคติประจำใจ “จะทำอะไรต้องเรียนรู้ก่อนทำ”

๑.ความคิดริเริ่มและความพยายามฟันฝ่าอุปสรรคในการสร้างผลงาน

๑.๑ จุดเริ่มต้นของการเป็นเกษตรกรเริ่มจากบิดามารดาเป็นเกษตรกรจึงได้เริ่มทำการเกษตรกับบิดามารดาจากนั้นจึงได้เข้าศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้เรียนรู้หลักสูตรสายงานการเกษตรหลังจากจบมัธยมศึกษาตอนปลายก็ได้เข้าศึกษาระดับปริญญาตรีเอกวิทยาศาสตร์ทั่วไปหลังจบการศึกษาปริญญาตรีก็ได้เดินทางเข้าทำงานต่างจังหวัดเป็นระยะเวลาหนึ่งจึงได้กลับมาอยู่บ้านเพื่อรอสอบบรรจุเข้ารับราชการแต่ในช่วงนั้นบิดาเป็นครูมีภาระหนี้สินมากเงินเดือนไม่เหลือที่จะพอใช้จ่ายในแต่ละเดือนลูกๆพยายามช่วยพ่อแม่หารายได้จากการค้าขายร่วมกับผู้เป็นมารดาและบิดา จนทำให้ครอบครัวดีขึ้น ผมเองได้มีเพื่อนสายงานพัฒนางานด้านต่างๆจากปราชชาวบ้านหลายกลุ่มองค์กรได้ชวนเข้าร่วมในการทำงานด้านการพัฒนาองค์กรพัฒนาชุมชน การจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร การสร้างกลุ่มอาชีพ ได้นำเอาองค์ความรู้ที่เรียนมานำมาปรับประยุกต์ใช้กับงานด้านการพัฒนากับกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆไม่ว่าเป็นคณะกรรมการด้านเศรษฐกิจและทุนของคณะกรรมการชุมชนจังหวัดขอนแก่น คณะทำงานแก้ไขปัญหานี้สินเกษตร เป็นต้นนั้น ปรากฏว่าได้มองเห็นปัญหาการทำการเกษตรที่พัฒนาไปจนชาวเกษตรกรหลงทิศทางการทำการเกษตรแบบยั่งยืนเกษตรกรหวังว่าจะทำการเกษตรเป็นอาชีพที่สามารถที่จะนำมาเป็นอาหารและจำหน่ายได้เกษตรกรก็นำวัสดุอุปกรณ์ต่างๆในการเพิ่มผลิตให้กับผลิตผลทางการเกษตรจากการโฆษณาบ้างจากฝ่ายส่งเสริมการเกษตรบ้างแต่ปรากฏว่าต้นทุนได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆสุขภาพก็ถูกทำลายด้วยสารเคมีบางคนเป็นโรคมะเร็ง บางคนได้รับสารพิษจนกว่าร่างกายจะรับไม่ได้ประกอบกับได้แนวทางของพ่อหลวง ร.๙ ได้ให้แนวทางในการทำการเกษตรผสมผสานที่จะทำให้ชีวิตเราได้มีความมั่นคงแต่ต้องมีการจัดการที่ดี จนได้มีโอกาสเดินทางแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากกลุ่มองค์กรต่างๆในทุกภาคของไทยและได้เรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทางประเทศลาวหลังจากนั้นก็ได้อบรมครอบครัว จึงได้มีที่ดินทำกินแปลงหนึ่งที่เป็นของแม่ยายจึงได้มีแนวความคิด “ต้องศึกษาเรียนรู้ก่อนถึงค่อยทำ” ตลอดระยะเวลา ๒๐ กว่า ปี “ได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชทุกอย่าง” แต่ยังขาดแหล่งน้ำมีการเตรียมการเป็นระยะตามกำลังตนเองแต่ก็ยังยึดข้าวเป็นพืชหลักในการปลูกตามฤดูกาลแต่ก็ได้มีความพยายามในการจัดการเรื่องน้ำ จนน้ำมีพอใช้กับการเกษตรแต่รายได้จากการขายข้าวเป็นระยะเป็นปีเลยต้นเป้าและแนวคิดตนเองว่าจะทำอย่างไรถึงจะมีรายได้ทุกวันโดยอาศัยหลักเกษตรกรรมเพื่อให้เห็นว่าการทำการเกษตรนั้นก็สามารถที่จะมีอาชีพที่ยั่งยืนได้มีอาหารที่สมบูรณ์ ไม่ต้องเดินทางเข้าทำงานต่างจังหวัดทั้งถิ่นฐานบ้านที่ขาดความอบอุ่นหลังจากได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งก็ได้มีเกษตรกรประจำตำบลเห็นความตั้งใจของการทำตลอดจนพัฒนาการ

ประจำตำบลได้แนวคิดจึงได้เข้ามาส่งเสริมได้ปัจจัยการผลิตต่างๆตลอดจนให้องค์ความรู้มาพัฒนาต่อยอดของการทำเกษตรเพื่อที่จะให้เกิดแหล่งเรียนรู้ของชุมชนต่อไป

การเปลี่ยน “ความคิด” ซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยน “รูปแบบการใช้ชีวิต”

การทำเกษตร” ของนายอดุลย์รัตน์ นามบุตร ที่ต้องการเปลี่ยนจากเกษตรแบบดั้งเดิมมาเป็นชาวนาที่มีความสำนึก ในคุณค่าแห่งชีวิตทั้งตนเองและเพื่อนบ้านทั้งองค์กรชุมชนและชุมชนอื่นๆ จึงได้มุ่งมั่นทำการเกษตรโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง และปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิต โดยจะไม่ย่อท้อไม่ล้มเลิกก่อนแนวความคิดนี้ตลอดไป

ปรับเปลี่ยนชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง นำสู่การทำโคกหนองนาโมเดล “เริ่มจากการคิดพึ่งตนเอง” จากการอบรมทำให้เกิดความเข้าใจและศรัทธาต่อการใช้ชีวิตที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตัวเองและเกิดความอยากที่จะเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรในหมู่บ้าน องค์กรชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ หลังจากการอบรม เกิดแนวความคิด คิดว่าสิ่งใดที่ต้องใช้ ต้องกินก็ให้ทำ ให้ปลูก ให้เลี้ยงสิ่งต่างๆจากนั้นจึงทยอยปลูกพืชหลากหลายชนิดให้มีอาหารรับประทานในครัวเรือนที่ปลอดภัยโดยซื้อให้น้อย ที่สุด “เลือกในสิ่งที่เหมาะกับตนเอง” จากนั้นเริ่มการปรับปรุงดินเดิมจากที่ไถและใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว ใช้ความรู้จากที่ได้อบรมมาปรับปรุงดินโดยการปลูกพืชตระกูล ถั่ว (ปอเทือง)และไถกลบ และหลังฤดูทำนาก็ไม่เผาตอซังข้าวแต่ใช้การไถกลบแทน แม้ในระยะเริ่มต้นจะได้ ผลผลิตไม่ดีนักเพราะยังขาดความรู้และไม่มีทักษะเลยแต่ค่อยๆสังเกตและเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้วจดบันทึกไว้ได้นำเศษวัสดุรอบตัวทุกอย่างมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทิ้งอะไรให้สูญเปล่าได้เริ่มลงมือทำเป็นตัวอย่าง ทดลองทำ ทดลองใช้ ศึกษาหาความรู้เปลี่ยนวิธีการผลิตเดิม ๆ จากการใช้สารเคมีในไร่นาก็หันมาปรับเปลี่ยนเป็นการใช้ ปุ๋ยหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมักจากฟางข้าว ทำปุ๋ยหมักใช้เอง มีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาอาชีพ หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอโดยเฉพาะจากการอบรม ได้สมัครเป็นหมอดินอาสาของกรมพัฒนาที่ดินการเรียนรู้การปลูกพืชแบบธรรมชาติเพื่อรับ ความรู้ ได้สนับสนุนปัจจัยการผลิตและถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรด้วยกัน ได้เข้าอบรม ศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการจัดของสำนักงานเกษตรอำเภอกุเวียง องค์ความรู้จากเครือข่ายเกษตรกรรมธรรมชาติ และสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น “เน้นความหลากหลายทั้งพืช สัตว์ ประมง” ในพื้นที่ทำการ ๒ แปลงรวมกันเป็นของครอบครัว จำนวน ๒๐ ไร่ ซึ่งแม่ยายได้ยกให้ตนเองเป็นคนบริหารจัดการในพื้นที่แปลง ได้มีการทำ การเกษตรแบบ “ผสมผสาน” หลากหลายชนิดทั้งการทำนา สวนน้อยหน้า สวนป่าเพื่อการอนุรักษ์ พืชผักสวนครัว เลี้ยงกบ เลี้ยง

ปลา เลี้ยงไก่พื้นบ้าน ปล่อยปลาแบบธรรมชาติ เลี้ยงหอยขม หอบเชอร์รี่แบบธรรมชาติ เลี้ยงหมู การแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆทำให้มีปัจจัยที่สามารถนำมาทำอาหารได้มากมายลดรายจ่ายไปได้มาก

แนวคิดในการประกอบอาชีพคือต้องการเริ่มจากการทำกินในครัวเรือนให้เพียงพอเป็นอันดับแรก เมื่อมีมากมายเกินกว่าจะบริโภคได้หมดก็ได้แบ่งปันให้ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน ซึ่งในแต่ละวันจะมีเพื่อนบ้านมาขอแบ่งปัน เพื่อนำไปประกอบอาหาร หรือมาขอซื้ออยู่เสมอทั้ง พืชสวนครัว ปลา อื่นตามที่มี และเมื่อบริโภคเองแจกจ่ายได้ บ้างแล้วก็ได้นำบางส่วนไปทำบุญช่วยเหลือศาสนาและสังคมจากนั้นจึงค่อยจำหน่ายเพื่อให้เกิดรายได้ในแต่ละวัน เนื่องจากมีความเชื่อว่าเมื่อตนเอง บริโภคได้ ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านบริโภคได้ แสดงว่าผลผลิตต่าง ๆ เหล่านั้นมีคุณภาพ ตนเองมีความรู้ความชำนาญ ในระดับหนึ่งในการผลิตจึงสามารถจำหน่ายได้ และการที่จะผลิตสิ่งใดเพื่อจำหน่ายนั้นก็มีความคิดว่าต้องทำให้สอดคล้อง กับความต้องการของผู้ซื้อและจำหน่ายได้คุ้มค่า เช่นปรับเปลี่ยนจากการขายข้าวเปลือกเป็นถั่วเขียว มาเป็นการ ขายข้าวสาร

กิจกรรมในแปลงผสมผสาน

“ขยายแนวคิด มีแนวร่วม” ต่อมาแนวคิดนี้ได้ขยายต่อไปสู่เพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยเริ่มจากการแบ่งปัน แจกจ่ายให้แก่เพื่อนบ้าน และเพื่อนบ้านนำไปใช้ได้ผลดี การใช้ปุ๋ยพืชสดในการปรับปรุงดิน การคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ การป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าวด้วยวิธีผสมผสาน ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น จากเดิมผลผลิตเฉลี่ย ๔๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นเป็น ๘๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ “แก้ปัญหา โดยวางแผนแบบมีเหตุผล” ในการเริ่มต้นทำการเกษตรนั้นมิได้ราบรื่นเสมอไปได้ประสบปัญหาหลายประการ หนึ่งในนั้นคือปัญหาความแห้งแล้ง แม้พื้นที่ตำบลหนองกุ้งเงินบางส่วนจะเป็นพื้นที่ลุ่ม แต่พื้นที่บ้านน้ำเงิน หมู่ ๙ จะเป็นพื้นที่ดอนจึงทำให้เกิดการขาดน้ำ ทำให้ส่งผลกระทบต่อ ข้าว สวน และสัตว์น้ำ จึงได้หาทางป้องกันแก้ไขโดยจัดระบบการใช้ที่ดินและการใช้น้ำ โดยได้ขุดบ่อน้ำและเจาะบ่อบาดาลไว้สำรอง ทำให้ลดความเสี่ยงจากการขาดน้ำในการประกอบอาชีพ “สร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม” ต่อมาแนวคิดจากการที่ได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร๙ ทรงปลูกหญ้าแฝกและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงปลูกต้นไม้ป่า ประกอบกับความต้องการสร้างสภาพแวดล้อมในสวนให้ส่งเสริมกัน จัดทำโครงการนาโมเดล โดยปลูกพืช ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ เพื่อมุ่งหวังจะช่วยให้มีความชุ่มชื้น และมีแนวคิดว่าหากมีพื้นที่ปลูกต้นไม้มากขึ้นจะทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนมีความชุ่มชื้นและฝนจะตกได้ดีขึ้น จึงได้ชักชวนเพื่อนบ้านร่วมกันปลูกต้นไม้ ซึ่งมีผู้เห็นด้วยประมาณ ๑๐-๑๕ คน โดยแต่ละคนได้ปลูกต้นไม้ในพื้นที่ของตนเอง

๒. ผลงานและความสำเร็จของผลงานทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระยะเวลา ที่ปฏิบัติงานและความยั่งยืนในอาชีพ

๒.๑ การจัดการ

๒.๑.๑ ผังฟาร์ม ในการทำกิจกรรมที่หลากหลายผสมผสานกันนั้น ต้องมีการวางแผนทั้งต้นทุน ระยะเวลา แรงงาน ปัจจัยการผลิต โดยทำการเกษตรทั้งหมด ๒๐ ไร่ เป็นที่ของตนเอง ทั้งหมด ดังนี้

๑) แปลงที่ ๑ ขนาดพื้นที่ ๑ ไร่ ที่ตั้งที่อยู่อาศัยและ บริเวณรอบบ้านใช้ประโยชน์ ผลิตปุ๋ยหมักนำชีวภาพ และผักสวนครัว และปลูกไม้ผลเพื่อจำหน่ายผล

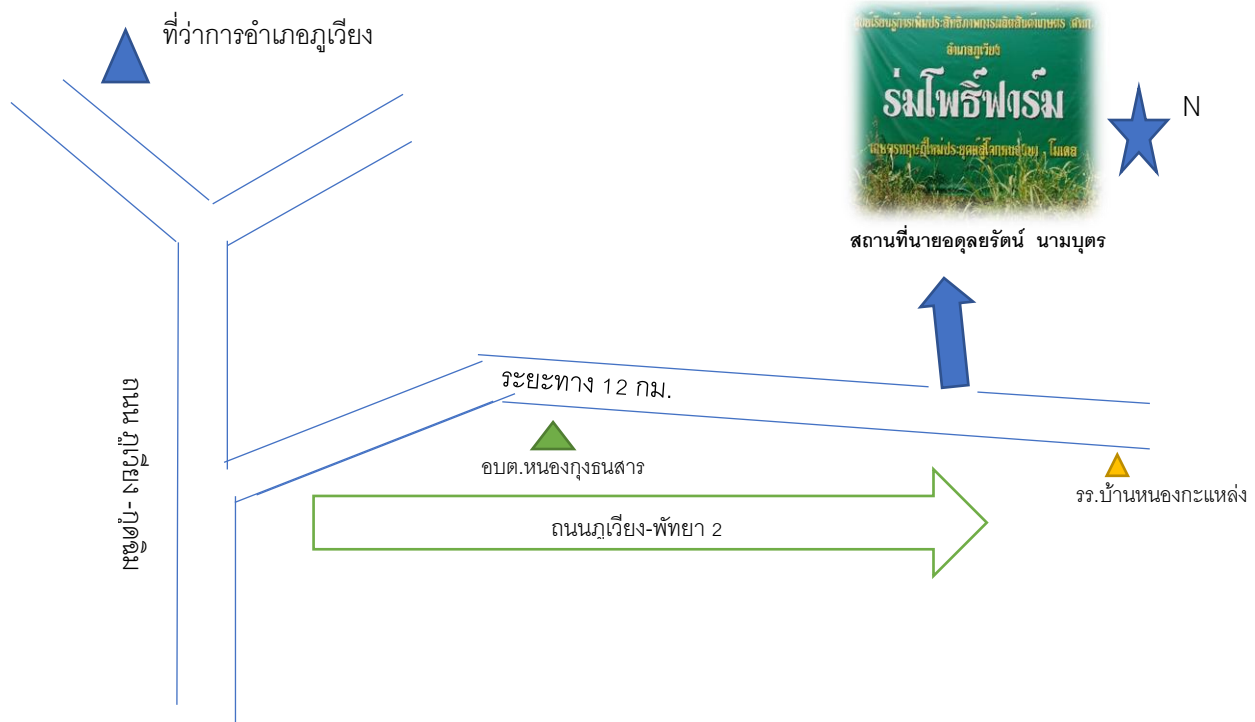
๒) แปลงที่ ๒ ขนาดพื้นที่ ๑ ไร่ เลี้ยงหมู

๓) แปลงที่ ๓ ขนาดพื้นที่ ๑๕ ไร่ กิจกรรม ปลูกข้าว

๔) แปลงที่ ๔ ขนาดพื้นที่ ๒ ไร่ กิจกรรม สวนป่าเพื่อการอนุรักษ์

๕) แปลงที่ ๕ ขนาดพื้นที่ ๑ ไร่ กิจกรรม บ่อเลี้ยงปลาและกบ

แผนผังฟาร์ม ของ นายอดุลย์รัตน์ นามบุตร เลขที่ ๑๒๒ หมู่ที่ ๙ ตำบลหนองกุ้งเงิน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

๒.๑.๒ การจัดบันทึกและบัญชี ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม กิจกรรมต่าง ๆ สามารถเกื้อกูลกันได้ทำให้มีค่าใช้จ่าย ในการทำการเกษตรน้อยมาก ยกเว้นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ได้แก่ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าไฟฟ้า ค่าเสื้อผ้า เป็นต้น มีการจัดบันทึกการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งการผลิต ความรู้ บัญชีรายรับรายจ่ายโดยได้ศึกษาจาก การอบรมของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอภูเวียง พัฒนาการอำเภอภูเวียง การใช้ประโยชน์จากการจัดทำบัญชีทำให้มีความรู้สามารถแยกรายรับ-รายจ่ายได้ ทราบว่า สิ่งที่เกิดขึ้นกระจาย ไปที่ใดบ้างใครเป็นลูกค้า ทำให้รู้ต้นทุนการผลิต แนวโน้มราคาผลผลิต และนำมาประมาณการ วางแผนด้านชนิด ปริมาณพืชที่จะปลูกในปีต่อไป และการทำบัญชีครอบครัว ทำให้ทราบถึงฐานะของครอบครัวและ ตัดสิ่งฟุ่มเฟือยได้

๒.๑.๓ การจัดการผลผลิต การจำหน่าย และการตลาด

ผลผลิตที่ได้จากแปลงนั้นจะเน้นให้บริโภคเพียงพอในครอบครัวก่อน จึงแบ่งปันและจำหน่าย ในส่วนที่จำหน่าย นั้นมีช่องทางการตลาดได้แก่

๑. การจำหน่ายที่บ้าน โดยผลผลิตที่ได้ทุกชนิดสามารถจำหน่ายได้ มีผู้ซื้อถึงที่บ้าน ได้แก่ ข้าว ผักสวนครัว ปลายสด กบและ ไก่เนื้อ ไก่ชน ผลไม้ หน่อไม้ แกลบ เป็นต้น

๒. การจำหน่ายในชุมชน โดยเป็นการนำผลผลิตไปจำหน่ายบริเวณชุมชนใกล้เคียง เป็นลักษณะการขายปลีก

การที่มีผลผลิตหลายชนิดก็ช่วยลดความเสี่ยงเรื่องราคาได้มาก โดยสามารถจำหน่ายเพื่อตอบสนอง คนในชุมชนได้ก่อน เป็นสิ่งสำคัญกว่าการลงทุนไปจำหน่ายไกลแหล่งผลิต โดยรวมแล้วไม่มีปัญหาเรื่องราคาแต่อยู่ที่การ ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ซื้อ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เกิดขึ้นเมื่อเทียบกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยวของตนเองในอดีต ทำให้มีความพอใจและมีความสุขขึ้นมาก โดยสรุปคือสินค้าที่ผลิตได้มีปริมาณการผลิตที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ของผู้บริโภค เนื่องจากสินค้าได้รับ การยอมรับด้านความปลอดภัยจากสารเคมี ผู้บริโภคส่วนใหญ่คำนึงถึงด้านความปลอดภัย เป็นแรงจูงใจในการเพิ่มพื้นที่ การผลิตให้มากขึ้น โดยเฉพาะปลา พืชสวนครัว ข้าว ฯลฯ

๒.๑.๔ การจัดการแรงงาน การใช้แรงงานจะเน้นใช้คนในครอบครัวและเครือญาติเป็นหลัก โดยมีแรงงานประจำ ๒ คน ได้แก่ พ่อตาแม่ยาย ตนเองและคนในครัวเรือน ในฤดูกาลทำนา จะมีการจ้างแรงงานเพิ่มเติมเพื่อดำนา ในการดูแลสวนผสมแม้มีกิจกรรมที่หลากหลายแต่ไม่มีปัญหาเรื่องขาดแคลนแรงงาน เพราะได้วางระบบการ เพาะปลูกให้เกื้อกูลกันจนอยู่ตัว และบริหารจัดการได้ทันสถานการณ์

๒.๑.๕ การผสมผสานเกื้อกูล ใช้ประโยชน์ร่วมกันและการลดต้นทุน(ในกิจกรรมต่างๆ) ในการปลูกพืชในแปลงนั้นนอกจากบริโภคและจำหน่ายแล้ว จะมีการนำมาใช้ประโยชน์กับพืชด้วยกัน และกับ สัตว์และประมงด้วย คือ

- เมื่อทำนาได้ข้าวมาบริโภค ไก่กลบฟางข้าวและปุ๋ยพืชสดคืนความสมบูรณ์ การนำรำข้าวและแกลบมาใช้กับหมู วัว ไก่ ปลา และนำมูลหมู วัว ไก่ มาทำปุ๋ยหมักใส่ในข้าว พืชผัก ผลไม้ไม้ยืนต้น
- ได้นำเศษผัก ผลไม้มาทำน้ำหมักจุลินทรีย์เพื่อใช้กับพืช ใช้กับคอกหมู วัว และบ่อปลา
- ได้ใช้บ่อปลาเลี้ยงสัตว์น้ำ ผลิตพีชน้ำและน้ำนำไปใช้ในสวนผสม นาข้าว พืชน้ำส่วนที่เหลือนำไปเลี้ยงสัตว์
- สวนไม้ผลและไม้ยืนต้นที่ตัดแต่งได้เศษไม้ไปเป็นฟืน

๒.๒ สภาพทั่วไปของฟาร์ม พื้นที่แปลงของนายอดุลย์รัตน์ นามบุตร อยู่ในพื้นที่ หมู่ ๙ บ้านน้ำเซิน ตำบลหนองกุ้งเซิน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ดอน สภาพดินเดิมนั้นค่อนข้างเป็นดินทราย แต่ได้ทำการปรับปรุงบำรุงดินโดยหลายวิธี เช่น การปลูกปุ๋ยพืชสด การใช้ปุ๋ยมาร์ล เป็นต้น ทำให้ดินดีขึ้นจนเพาะปลูกได้ผลดี แหล่งน้ำนั้นจะใช้น้ำฝนเป็นหลัก แต่ได้มีการขุดบ่อและเจาะน้ำบาดาล เพิ่มเติม จนสามารถมีน้ำเพียงพอแก่การเกษตร

กิจกรรมผลิตอาหาร ได้แก่ การปลูกข้าว เพื่อบริโภคในครัวเรือนและแปรรูปจำหน่าย โดยมีแปลงนาทั้งหมด ๒ แปลง เป็นแปลงนา ของครอบครัวทั้ง ๒ แปลง พื้นที่ ๑๕ ไร่ พันธุ์ข้าวที่ปลูกได้แก่ ข้าวหอมมะลิ และ กข.๖ การเลี้ยงปลาและกบ โดยเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย ปลาที่เลี้ยงได้แก่ปลาดุก ปลานิล ปลาทะเพียน ซึ่งเป็นปลาที่บริโภคอยู่ประจำ เป็นที่ต้องการของตลาดและเลี้ยงไม่ยากนัก การเลี้ยงหมู เริ่มมีการเลี้ยงหมู เพื่อบริโภคและเน้นการนำมูลมาใช้ทำปุ๋ยหมัก การเลี้ยงไก่ มีการเลี้ยงไก่พื้นบ้านเพื่อบริโภค การปลูกพืชผักสวนครัว จะมีสองลักษณะคือปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน โดยปลูกรอบ ซึ่งบางครั้งก็ได้แบ่งปันให้เพื่อนบ้าน หรือมีผู้มาซื้อ และการปลูกเพื่อบริโภคจะทำหลังฤดูทำนาและหลังทำนาปลูกพืชสวน ซึ่งดินยังมีความชุ่มชื้น และธาตุอาหารตกค้างอยู่ ในช่วงเดือนพฤศจิกายน โดยปลูกและจำหน่ายไปจนถึงเดือนพฤษภาคมก็เข้าสู่ฤดูทำนา ไม้ผล ได้แก่ พุทรา กิจกรรมปลูกไม้ยืนต้น จากความคิดริเริ่มปลูกต้นไม้เพื่อรักษาและดึงดูดความชุ่มชื้น ส่งเสริมเกื้อกูลกับพืชพันธุ์อื่น ๆ ก็ได้ปลูกยางนา เพิ่มเติมจากที่มีอยู่แล้ว ก็ได้ขยายเพิ่มเติมในทุกแปลง การผลิตปัจจัยการผลิต ได้มีการลดต้นทุนการผลิตในแปลงโดย ผลิตปัจจัยต่าง ๆ ที่สามารถทำได้เอง ได้แก่ การทำปุ๋ยหมักเพื่อลดการใช้ ปุ๋ยเคมี การผลิตฮอร์โมนพืชจากการหมักพืชผัก ผลไม้ การหมักสมุนไพร การผลิตสารชีวภัณฑ์ เพื่อใช้เป็นสารป้องกันกำจัดโรคและแมลงทดแทนสารเคมี รวมถึงการทำกับดักแมลง

๒.๓ การใช้วิชาความรู้พัฒนาการผลิต จากเดิมที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรเลยก็ได้ ศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนาอาชีพ อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ๑. การเข้ารับการอบรม ศึกษาของหน่วยงานต่างๆ เช่น สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น, สำนักงานเกษตรอำเภอ/จังหวัด, สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ พัฒนาชุมชนอำเภอภูเวียง เป็นต้น ๒. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่ประสบความสำเร็จ เช่น เครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือก กลุ่มเกษตรกรทำนา กลุ่มเกษตรกรธรรมชาติ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับรางวัลการประกวดต่าง ๆ ก็ได้ไปคลุกคลีศึกษาเรียนรู้ถึงพื้นที่ด้วยงบประมาณของตนเอง ๓. การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองทั้งจากหนังสือ เอกสาร สื่อวิทยุ โทรทัศน์ ความรู้ที่ได้มานั้น จะนำมาทดสอบทดลองด้วยตนเอง โดยเริ่มจากพื้นที่ จากทุนน้อยๆก่อน จนทราบว่าสิ่งใด เหมาะสม ถูกต้องและทำได้จริงก็ถือปฏิบัติและพัฒนาให้ดีขึ้นอยู่เสมอ เช่น การทำจุลินทรีย์, การปรับปรุงบำรุงดิน การแบ่งพื้นที่ในการปลูกให้เหมาะสม ฯลฯ

๒.๔ การนำสิ่งเหลือใช้มาทำประโยชน์ ในการผลิต พืช สัตว์ ประมงนั้น จะมีสิ่งเหลือใช้จากกิจกรรมต่างๆ ก็ได้มีการนำมาแปรรูปหรือหมุนเวียนใช้ ประโยชน์ เช่นการผลิตข้าว ได้ผลผลิตและของเหลือใช้และได้นำไปเป็นประโยชน์ ดังนี้ ต้นข้าว ได้ฟางข้าว ไกลบ สีข้าวเปลือก ได้ข้าวสาร นำไปบริโภคและจำหน่าย ได้กลบ นำไปรองคอกสัตว์และทำเป็นอาหารวัวแล้วนำกลบที่รองแล้วซึ่งมีมูลสัตว์ไปทำปุ๋ยหมักต่อ ไม้ที่เกิดจากการตัดแต่งกิ่งนำมาเผาเป็นถ่านใช้ในครัวเรือนและจำหน่าย ใบไม้กิ่งไม้ขนาดเล็ก ได้นำไปคลุมดินรักษาความชุ่มชื้น เศษผัก เศษอาหาร นำไปเป็นอาหารไก่ ปลา มูลวัว มูลไก่ นำมาเป็นส่วนผสมการทำปุ๋ยหมัก

๒.๕ รายละเอียดกิจกรรมไร่นาสวนผสม

๒.๕.๑ การทำนาปลอดสารพิษเพื่อลดต้นทุนการผลิต ได้เปลี่ยนแนวคิดจากการผลิตเพื่อมุ่งจำหน่าย ซึ่งทำให้ใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยเคมี สารป้องกันกำจัดวัชพืช สารควบคุมโรคแมลงจำนวนมาก ได้มีความตั้งใจใหม่คือ ผลิตเพื่อให้ครอบครัวมีข้าวที่ดีที่ปลอดภัยใช้ต้นทุนน้อย และต้องการฟื้นฟูและขยายพื้นที่การทำนาปลอดสารพิษ เพื่อให้คนในชุมชนได้บริโภคข้าวที่ไร้สารเคมีปนเปื้อน สืบทอด วิธีการทำแบบดั้งเดิมให้กับลูกหลานทุกชั้นตอน ตั้งแต่การไถ การหว่าน การลงแขกดำนา การเกี่ยวข้าว การสีข้าว การลดต้นทุน การเพิ่มมูลค่าให้แก่ข้าว และลดการทำลายสิ่งแวดล้อม

๒.๕.๒ การผลิตปุ๋ยหมัก จากการได้มีโอกาสเข้าอบรมเรียนรู้ ทำให้ตระหนักดีว่า การปรับปรุงดินเป็นรากฐานแรกของการทำการเกษตร แบบพอเพียง สภาพนาที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง เนื่องจากสภาพดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ต้องใช้หลากหลายกรรมวิธีและใช้ เวลาเพื่อฟื้นฟูให้ดีขึ้น การปรับปรุงดินโดยวิธีการต่างๆ จากการ

สนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานเกษตรอำเภอและการไปศึกษาดูงานจากศูนย์ปราชญ์เกษตรต่างๆ ประกอบกับความสนใจเข้าร่วมเป็นหมอดินอาสา ของกรมพัฒนาที่ดิน ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิคนำสู่การทำด้วยตนเองอย่างจริงจัง ในการผลิตปุ๋ยหมักนั้นจะใช้วัสดุเหลือใช้จากแปลงให้เกิดประโยชน์ คือ ใช้มูลวัวมูล

๒.๕.๕ การเลี้ยงปลาและกบ จุดเริ่มต้นของการเลี้ยงปลานั้นเกิดจากการต้องการให้เป็นรายได้ช่วยเหลือเป็นค่าใช้จ่ายในการเก็บเกี่ยวข้าวและยังสามารถนำมาเป็นอาหารของครัวเรือนสม่ำเสมอด้วย จำนวนบ่อที่ใช้ในการเลี้ยงปลา มีจำนวน ๓ บ่อ ชนิดปลาที่เลี้ยง ได้แก่ ปลาดุก ปลานิล ปลาตะเพียน ซึ่งปลา ทั้ง ๓ ชนิดนั้นเป็นปลาที่ดูแลง่ายโตเร็ว และอดทนต่อสิ่งแวดล้อม ในรอบปีหนึ่งๆ จะจับปลาจำหน่าย ๑ ครั้ง เพื่อพัก บ่อเลี้ยงและนำรายได้ไปใช้ในการจ้างรถเกี่ยวข้าว ลดต้นทุนในการเลี้ยงโดยการปลูกผักบึงในบ่อปลาเพื่อให้เป็นแหล่งอาหารของปลา เสริมกับอาหารสำเร็จรูป ใช้รำข้าวซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการสีข้าว และเศษอาหารจากครัวเรือน เช่น ข้าวสุก สามารถนำมาเป็นอาหารปลา และนำน้ำจากบ่อปลา มาใช้รดน้ำต้นไม้พืชผักสวนครัวที่ปลูกในบริเวณรอบบ่อ และปล่อยลงนา บ่อน้ำในสวนบริเวณบ้านเป็นทั้งแหล่งน้ำสำรองการเลี้ยงปลาหลายชนิดในบ่อนั้นจะจัดการ และเลี้ยงปลาบริโภค-จำหน่ายโดยทยอยปล่อยคนละช่วงเวลา ปล่อยปลาจะทำในช่วงเดือนพฤษภาคม และจับจำหน่ายช่วงเดือนพฤศจิกายน

๒.๕.๖ ธนาครต้นไม้ มีแนวคิดต้องการช่วยเรื่องสภาพแวดล้อมในสวนและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป โดยต้องการให้มี ต้นไม้เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นและความสมบูรณ์ในพื้นที่ โดยมีความหวังว่าหากสามารถปลูกต้นไม้ได้มากจะทำให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล

๒.๖ ผลตอบแทนการลงทุน

๒.๖.๑ แหล่งที่มาของรายได้ ด้วยการมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร นอกจากครอบครัวมีแหล่งอาหารแล้ว ยังมีรายได้หลักมาจากหลายๆ กิจกรรมในสวนผสม จากพืช สัตว์ ประมง และการผลิตปัจจัยการผลิต ซึ่งสามารถแบ่งเป็นรายได้รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายฤดูกาลและรายปี

๓.การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ได้อุทิศตนเพื่อทำประโยชน์แก่สังคมหลายด้าน ดังนี้ ๓.๑การเป็นแปลงเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรที่สนใจ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวางแผนการผลิต รวมทั้งเป็นต้นแบบให้กับชุมชน ด้านการทำเกษตรผสมผสาน การนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนสามารถดำเนินตามวิถีพอเพียง - เป็นที่ตั้งของ ธนาคารต้นไม้ การผลิตปุ๋ย อินทรีย์ การทำน้ำหมัก การเฝ้าติดตามและดูแลการใช้ปุ๋ยพืชสด การปรับปรุงแปลงนา

๔. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

๔.๑ ที่ตั้งของแปลง พื้นที่ไร่นาสวนผสมที่ทำอยู่นั้น ไม่ได้อยู่ในเขตป่าสงวน หรือเขตหวงห้ามของทางราชการเป็นพื้นที่ถูกต้องตาม กฎหมาย โดยเป็นพื้นที่มรดกของครอบครัว

๔.๒ การผลิตที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม แต่ละขั้นตอนในการผลิต พืช สัตว์ ประมง นายอดุลย์รัตน์ นามบุตรจะให้ความสำคัญ ในการรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปรับปรุงบำรุงดิน การอนุรักษ์ป่าไม้ ในการทำนาจะใช้การไถกลบตอซังข้าว เพื่อคืนธาตุอาหารสู่ดิน ก่อนการปลูกพืชหลังนา หรือปลูกข้าวในฤดู ต่อไป และได้มีการปลูกพืชปุ๋ยสดแล้วไถกลบในระยะออกดอกเพื่อเพิ่มธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุ ส่วนปุ๋ยจะเน้นการใช้ ปุ๋ยหมักทั้งในแปลงข้าวและสวนผสมและเสริมด้วยการใช้น้ำหมัก ซึ่งผลิตเองและใช้ได้ผลดี จากการปฏิบัติดังกล่าวสามารถปรับดินซึ่งเดิมซึ่งมีสภาพเป็นกรดให้ดีขึ้นได้ การป้องกันรักษาดิน ในการดูแลรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินนั้น จะใช้หลายวิธีการ ได้แก่ การคลุมดินโคนต้นไม้เพื่อรักษาความชุ่มชื้น และคุมวัชพืชโดยนำเศษหญ้า ใบไม้กิ่งไม้ที่ร่วงหล่นและจากการตัดแต่ง การปลูกหญ้าแฝกกันดินเพื่อชะลอน้ำ ปูองกันดินพังทลายตามขอบบ่อและคันนาไม่มีการเผาเศษใบไม้หรือกิ่งไม้ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช ได้ปรับเปลี่ยนจากการใช้สารเคมีเป็นการใช้ สารอินทรีย์ และสารชีวภัณฑ์ ซึ่งทำให้มีความสบายใจและความปลอดภัยแก่ตนเอง ครอบครัวและผู้บริโภค โดยเทคโนโลยีที่ได้เรียนรู้และใช้ ได้แก่

- การควบคุมแมลงศัตรูพืช โดย การหมักและใช้สารสกัดสมุนไพรทางการเกษตร การขยายการปล่อยแมลงช้างปีกใส

- สัตว์ศัตรูพืช และโรเื้อน ได้แก่ นก ที่มาทำลายข้าวใช้การวางตาข่ายดักและนำมาทำอาหาร หนู ในโรงสีข้าวจะใช้กรงดัก กับดักแมลงวันทองแบบประยุกต์ใช้ได้ผลดีขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาเพื่อใช้ควบคุมโรคพืช

- มีเครือข่ายซึ่งเป็นทั้งบุคคล และองค์กร ที่ได้ร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ด้านการทำเกษตรปลอดภัย การปลูกป่า ฯลฯ ทำให้มีการขยายผลให้ชุมชนอื่นๆได้มากขึ้น ซึ่งจะเกิดผลดีทั้งทางด้านความรู้ รายได้ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อมในภาพรวมต่อไป